

Yhteenveto

Järjestöjen näkökulmaa esiin tuova työpaja kuntien ja kansalaisyhteiskunnan välisestä yhteistyöstä ja sen tulevaisuudesta

1 Työpajan tarkoitus ja pääsisällöt

Oikeusministeriön Vapaa!-Fri! -hanke järjesti tiistaina 14.9.2021 yhteistyössä Diakonissalaitoksen Kanssalan kanssa työpajan kunta-kansalaisyhteiskunta -yhteistyön tilasta ja tulevaisuudesta. Työpajassa aihetta lähestyttiin järjestöjen näkökulmasta ja tilaisuuden kutsu oli suunnattu erityisesti kansalaisyhteiskunnan edustajille. Työpajan tuloksia hyödynnetään Vapaa!-Fri! – hankkeen loppuraportissa sekä hankkeen puitteissa järjestettävissä kuntapiloteissa. Kuntapilottien tarkoituksena on tukea kuntia kehittämään yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa. Kuntapilotit ovat käynnistyneet lokakuussa 2021 ja ne jatkuvat vuoden 2022 syyskuuhun saakka.

Työpaja toteutettiin Teams-yhteydellä. Työskentelyssä käytettiin apuna Howspace-työkalua ja työskenneltiin pienryhmissä. Työpajaan osallistui 54 henkilöä 43 eri organisaatiosta. Osallistujat tulivat eri puolelta Suomea. Mukana oli pääasiassa järjestöjen ja seurakuntien edustajia, ja lisäksi mukana oli viisi osallistujaa kunnista.

Työpajan alussa hankepäällikkö Sini Lahdenperä (oikeusministeriö) esitteli Vapaa!-Fri!-hankkeen tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet ja hankkeen puitteissa alkavien kuntapilottien tavoitteet. Tämän jälkeen projektipäällikkö Saara Simonen (Diakonissalaitoksen Kanssala) piti puheenvuoron kuntayhteistyöstä Kanssala-toiminnan näkökulmasta sekä alusti työpajan tulevaisuustyöskentelyä. Ennen varsinaiseen työskentelyyn siirtymistä osallistujia pyydettiin osallistumaan leikkimieliseen kyselyyn siitä, minkälaisia tulevaisuusajattelijoita he ovat.

Työskentely aloitettiin kaikkien osallistujien yhteisellä tulevaisuuteen (vuosi 2050) suuntautuneiden ”Mitä jos” –skenaarioiden miettimisellä. ”Mitä jos” –skenaarioiden tulokset on esitetty tiivistetysti jaksossa 3. Muodostetuista skenaarioista äänestettiin jatkotyöstettäväksi yhteensä neljä skenaariota. Tämän jälkeen osallistujien kanssa siirryttiin työskentelemään Teamsin pienryhmissä. Jokainen pienryhmä työsti yhtä skenaariota.. Pienryhmiä oli yhteensä neljä ja niissä toimivat fasilitaattoreina Sini Lahdenperä ja Saara Simonen sekä kansalaistoiminnan tuottaja Tarja Jalli Diakonissalaitoksesta sekä yksikönpäällikkö Niklas Wilhelmsson oikeusministeriöstä. Pienryhmien keskustelut on kuvattu jaksossa 4.

Työpajaan osallistuivat:

1. Anna-Maija Ahonen, Etelä-Karjalan yhdistykset
2. Anni Alatalo, Lapin sydänpiiri ry
3. Niko Ara, Suomen Pelastusalan keskusjärjestö
4. Nora Dadi, Familia ry
5. Laura Gazzotti, kulttuurikeskus Ninho ry
6. Virpi Harilahti-Juola, Maaseudun sivistysliitto
7. Riikka Hautala, Nouseva rannikkoseutu ry
8. Henrik Hausen, Varsinais-Suomen Kylät ry ja Maaseudun uusi aika ry
9. Elina Huerta, Mansikka ry
10. Elisa Huuhka, Vapaaehtoistyö.fi
11. Reija Jarkkola, Tampereen ev.lut. seurakunnat
12. Matias Jurmu, Oulujoen seurakunta
13. Kainuun sosiaali ja terveysturvayhdistys ry
14. Susanna Kiuru, Sininauhaliitto
15. Heikki Konsala, Hattulan kunta
16. Seija Korhonen, Mansikka ry
17. Tuula Kurkinen, Kajaanin seurakunta
18. Tiina Kuronen, Suomen Luustoliitto ry
19. Reena Laukkanen Abbey, Keski-Suomen Kylät ry
20. Tauno Linkoranta, Varsinais-Suomen kylät ry
21. Mervi Lintunen, Järvi-Suomen kylät ja Etelä-Karjalan kylät ry
22. Saira Luukkonen, Oulun Tuomiokirkkoseurakunta
23. Anri Niskala, Turun kaupunki
24. Pia Poikonen, Varsin hyvä ry
25. Teija Potenze, Kulttuurikeskuks Ninho ry
26. Arja Prykäri, Meän Talo
27. Dora Puhakka, Kamalat äidit
28. Hanna Ruohola, SataKylät ry
29. Sirkka Ruikkala, Matinkylä Seura
30. Tiina Saaresranta, Leader Ravakka, EkoTeko-hanke
31. Pilvi Sauvola, Oulun Diakonissalaitoksen Säätiö sr
32. Tiina Seppälä, Maaseutukehitys ry
33. Camilla Stjernvall, Loviisan järjestöt ry
34. Maria Tiilikkala, Espoon kaupunki, maahanmuuttajapalvelut
35. Tapani Tulkki, Mannerheimin lastensuojeluliitto
36. Pia Poikonen, Varsin Hyvä ry
37. Hitomi Tabuchi, Monika Naiset Liitto ry
38. Anne Kallio, Vates-säätiö

2 Tiivistelmä työpajan tuloksista

Työpajatyöskentelystä nousi selkeästi esiin, että kuntien ja kansalaisyhteiskunnan välisessä yhteistyössä on tapahtunut viime vuosina suuria edistysaskeleita. Yhteistyön kehittämisessä nähtiin kuitenkin vielä kehittämisen varaa. Tulevaisuuden yhteistyöksi hahmotettiin aito kumppanuustyöskentely, jossa verkostoiksi järjestäytyneet järjestöt ja kunnat olisivat keskenään tasavertaisia ja aktiivisessa vuorovaikutuksessa toimivia tahoja.

Työpajassa käydyistä keskusteluista muodostui suhteellisen selkeä ja yksimielinen näkemys siitä, mikä onnistuneen yhteistyön tai paremminkin kumppanuuden ”resepti” on. Kehittämistarpeiden

nähtiin kohdistuvan sekä kuntaan että kansalaisyhteiskunnan toimijoihin. Muutoksen katsottiin olevan asenteisiin, rakenteisiin, resursointiin ja osaamiseen liittyvää.

Kumppanuuden keskeisimpänä edellytyksenä pidettiin molempien osapuolien myönteistä tahtotilaa lähteä kehittämään yhteistyötä ja toimia kumppanuudessa toisen osapuolen kanssa. Myönteisen tahtotilan perustaksi nähtiin arvostus ja luottamus toista osapuolta kohtaan. Toisen osapuolen toiminnan ymmärtäminen on puolestaan edellytys arvostuksen ja luottamuksen syntymiseksi. Vain tätä kautta voi syntyä oivallus siitä, että yhteistyö on voimavara ja sijoitus ja siitä hyötyvät kaikki osapuolet. Esiin nousi myös havainto siitä, että yhteistyö ei tapahdu itsekseen ja hyvinkin alkanut yhteistyö voi loppua äkillisestäkin. Tärkeänä pidettiin, että syntynyttä kumppanuutta huolletaan ja ylläpidetään. Yhteistyötä ja kumppanuutta ylläpitävät rakenteet, kuten kumppanuuspöydät ja järjestöyhdyshenkilön toiminta kunnassa. Rakenteet turvaavat osapuolten säännönmukaiset tapaamiset ja tekevät kumppanuudesta pitkäjänteistä. Toimivan kumppanuuden oli havaittu tuottavan kaikkia osapuolia hyödyttäviä innovaatioita, joiden avulla on voitu huolehtia kuntalaisten hyvinvoinnista paremmin kuin kukaan toimijoista olisi pystynyt yksin.

Kaikkien yhteistyön reseptin ainesosien toteuttamiseksi tuotiin esiin runsaasti erilaisia toimintatapoja ja malleja, jotka on kuvattu tarkemmin pienryhmätyöskentelyä koskevassa jaksossa 4.

3 Mitä jos –työskentely

3.1 Kuvaus työskentelystä

Työpajan työskentelyosio käynnistettiin kaikkien osallistujien yhteisellä tulevaisuustyöskentelyllä. Osallistujia pyydettiin kirjoittamaan HowSpace-alustalle erilaisia ”Mitä jos” -tulevaisuuskenaarioita kuntien ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyön tilasta vuonna 2050. Osallistujille näytettiin ajattelun virittämiseksi muutama malliesimerkki siitä, minkälaisia skenaariot voisivat olla. Esimerkit olivat seuraavat: Mitä jos vuonna 2050 kaikki kuntalaiset toimisivat vapaaehtoisina? Mitä jos vuonna 2050 kuntien ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyössä olisi kaikkia kuntia sitova malli? Mitä jos vuonna 2050 kaikilla kansalaisjärjestöillä olisi kummi kuntaorganisaatiosta? Mitä jos vuonna 2050 meillä ei olisi vapaaehtoisia?

Osallistujat kirjoittivat HowSpace-alustalle yhteensä 51 erilaista skenaariota. Muodostetuista skenaarioista nousi esiin toive aidon ja tasavertaisen kumppanuuden luomisesta kuntien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välille. Alla on esitetty tiivistelmä skenaarioiden sisällöistä.

3.1. Skenaarioiden sisällöt

Tavoitteena aito kumppanuus

Skenaarioissa korostui toive siitä, että yhteistyö kuntien ja kansalaisyhteiskunnan välillä olisi aitoa kumppanuutta, jossa verkostoiksi järjestäytyneet järjestöt ja kunnat olisivat keskenään tasavertaisia ja aktiivisessa vuorovaikutuksessa toimivia tahoja. Kumppanuudessa yhteisenä tavoitteena olisi osallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistaminen, se olisi aitoa yhteiskehittämistä ja avointa vuoropuhelua eri toimijoiden kesken.

”Kunta-kansalaisyhteiskunta-yhteistyö olisi vuonna 2050 aidosti avointa, demokraattista ja inklusiivista.”

Tulevaisuuden yhteistyön toivottiin olevan ratkaisukeskeistä ja tuloksia tuottavaa. Toive yhteistyön saumattomuudesta mainittiin useita kertoja. Toivottavaksi nähtiin, että asioita lähestyttäisiin teema edellä ja ratkaisuja etsittäisiin kaikkien toimijoiden kesken, yhteisvoimin. Kunta-kansalaisyhteiskunta-yhteistyössä nähtiin potentiaalia jopa kunnan tärkeimmäksi toiminnoksi, jonka avulla parhaiten pystyttäisiin huolehtimaan kuntalaisten hyvinvoinnista.

Kumppanuuteen nähtiin kuuluvaksi, että kunnat olisivat mukana vapaaehtoisten tukemisessa ja vapaaehtoistoiminnan mahdollistamisessa erityisesti pienemmällä paikkakunnilla, joissa väestö

ikäntyä. Kumppanuuden kautta myös vapaaehtoistoimijat olisivat enemmän vuorovaikutuksessa toistensa kanssa eikä järjestöjen välillä olisi enää keskinäistä kateutta. Kunnat voisivat tukea kunnan alueella toimivia järjestöjä huolimatta järjestön kotipaikasta.

Kumppanuudessa kunnan omistamat kiinteistöt olisivat oikeasti kuntalaisten kiinteistöjä ja heidän käytettävissään. Kunta jakaisi laajasti muitakin resursseja, kuten avustuksia ja digitaalisia alustoja yhteiskäyttöön järjestöjen kanssa eri toimintojen ja palvelujen toteuttamiseksi.

Kunnan ja kansalaisyhteiskunnan välinen kumppanuus vaikuttaisi myös muiden toimijoiden arvostukseen kansalaisyhteiskuntaa kohtaan. Tulevaisuudessa työnantajat mahdollistaisivat työntekijöille mahdollisuuden toimia vapaaehtoisena työajalla ja opetussuunnitelmissa mahdollistettaisiin vapaaehtoisena toimiminen tietyn ajanjakson ajan.

Tahto kumppanuuteen lähtee asenteista

Hyvän yhteistyön perustaksi tunnistettiin keskinäinen luottamus ja molemminpuolinen arvostus. Toivottavina kehityskulkuina nähtiinkin eri toimijoiden keskinäisen arvostuksen kasvaminen ja ymmärryksen lisääntyminen eri osapuolten toimintavoista, motiiveista ja resursseista. Paikallistason osaaminen toivottiin kunnissa nähtäväksi arvostettuna resurssina. Kunnan päättäjien ja työntekijöiden asenneilmasto olisi kumppanuutta luova ja vapaaehtoiset nähtäisiin voimavarana.

Yhteistyön keskiössä olisi ihminen aktiivisena osallistujana. Yhteistyö mahdollistaisi kuntalaisten omien voimavarojen tunnistamisen ja käyttöön ottamisen niin pienemmissä yhteisöissä kuin isommassa yhteiskunnassa. Tulevaisuuden yhteistyön seurauksena kansalaiset eivät kokisi olevansa taakka kuntien työntekijöille, vaan arvostettu toimija ja huomioiden tekijä. Asukkaiden kehittämistavoitteiden toteuttaminen olisi tavanomainen käytäntö kuntayhteistyössä. Yhteistyö olisi myös kiinteä osa kunnan hyvinvointistrategiaa, joka laadittaisiin ja toteutettaisiin yhdessä asukkaiden kanssa. Yhteistyö olisi osa kaikkea kunnan osallistamistoimintaa. Yhteistyö olisi kansalaisen kokemusta yhdessä jaetusta vallasta, vastuusta ja vaikuttamisen mahdollisuudesta.

Kumppanuutta turvattaisiin rakenteilla

Tulevaisuudessa yhteistyön nähtiin kulkevan luontevana osana kunnan rakenteissa. Yhteistyö olisi osa normaalia toimintaa ja arkityötä, niin itsestään selvää, että sitä ei edes tarvitsisi miettiä. Rakenteellisen ja hyvin organisoidun yhteistyön toivottiin olevan pakollista kaikille kunnille ja järjestöille.

Kumppanuuspöytämalli toimisi aidosti jokaisessa kunnassa ja organisoidusti kunnan ja järjestöjen välillä. Kunnat olisivat varanneet yhteistyön edistämiseen ja ylläpitämiseen resursseja. Rakenteilla turvattaisiin hyvien toimintamallien jatkuvuus, jota nykyisin haastaa useiden määräaikaisten hankkeiden mukana lakkaavat hyvät kehityskulut.

”Lainsäädännön sijasta meillä olisikin toiminnan ohjenuorana yhdessä sopimamme pelisäännöt.”

Kumppanuudesta seuraisi monenlaisia hyötyjä

Uudenlaisen yhteistyön nähtiin synnyttävän innovaatioita ja iloa tuottavaa yhteistä työtä kuntalaisten hyväksi. Järjestösektori voisi olla jopa kuntien tutkimus- ja kehittäisosasto, jossa haarukoitaisiin olemassa olevan julkisen palvelujärjestelmän aukkoja ja pohdittaisiin ratkaisuja. Kumppanuuden hyötynä on myös se, että jopa kunnan ns. ikävät ratkaisut saavat tukea, jos kansalaistoimijat kuulevat ja ymmärtävät niiden perustelut.

Yhteistyön katsottiin voivan tuottaa uudenlaisia ratkaisuja palveluiden tuottamiseen, kun kuntalaiset olisivat mukana suunnittelemassa palveluita. Mukana yhteistyössä kulkisi yhteisen ansaintalogiikan ja vaikkapa joukkorahoituksenkin näkökulmat. Yhteistyön lopputuloksena kuntien, yritysten ja asukkaiden, eri sektoreiden rajat olisivat hävinneet. Lapset ja iäkkäät olisivat

samoissa "päiväkodeissa" ja toiminta rahoitaisi itse itsensä. Kuntalaiset tuntisivat kuntansa omakseen ja yhteisöllisyys olisi suurta. Lähimmäisistä huolehdittaisiin ja puhallettaisiin yhteen hiileen. Vapaaehtoiset pitäisivät ympäristöä ja kiinteistöjä hyvässä kunnossa ja osallistuisivat aktiivisesti yhteisten asioiden hoitoon. Mainitun suuntaisia muutoksia tunnistettiin tapahtuneeksi jo nykypäivänä.

3.2 Jatkotyöstettäväksi valitut skenaariot

Yhteisen "Mitä jos" –tulevaisuusskenaariotyöskentelyn jälkeen osallistujat pisteyttivät HowSpace-alustalla eri skenaariot. Neljä eniten pisteitä saanutta skenaariota päätettiin ottaa jatkotyöstettäväksi pienryhmissä. Eniten pisteitä saaneet skenaariot olivat seuraavat:

1. Minkä pitäisi muuttua, jotta yhteistyö olisi tulevaisuudessa sellaista, että toimijat arvostaisivat toisiaan ja ymmärrettäisiin vapaaehtoisen toimijan motiivit, lähtökohdat ja resurssit?
2. Minkä pitäisi muuttua, jotta yhteistyö olisi tulevaisuudessa pakollista kaikille kunnille ja kuntien pitäisi varata tähän resursseja?
3. Minkä pitäisi muuttua, jotta kunnan omistamat kiinteistöt olisivat tulevaisuudessa oikeasti kuntalaisten kiinteistöjä ja heidän käytettävissä eli toimintataloja?
4. Minkä pitäisi muuttua, jotta yhteistyö olisi tulevaisuudessa kumppanuustyöskentelyä, jossa mennään teema edellä ja ratkaisua etsitään kaikkien toimijoiden yhteisvoimin?

4 Pienryhmätyöskentely

Pienryhmätyöskentelyyn oli varattu 45 minuuttia. Pienryhmissä osallistujat kirjasivat ajatuksiaan HowSpace-alustalle ja tämän lisäksi käytiin suullinen keskustelu. Fasilitaattorit ohjeistivat työskentelyn etenemisessä ja antoivat osallistujille puheenvuorot.

Kaikki pienryhmät kävivät läpi seuraavat kysymykset:

1. Mitä sellaista hyvää kunta-kansalaisyhteiskunta-yhteistyössä on jo tällä hetkellä olemassa, jota pitäisi vahvistaa?
2. Mitä kehitettävää näet yhteistyössä?
3. Minkä pitäisi puuttua, jotta ryhmän työstettävänä oleva tulevaisuusskenaario voisi toteutua? Onko muutoksessa kyse rakenteellisesta, asenteellisesta vai kenties käyttäytymisen tasolla tapahtuvasta muutoksesta?

Alla on selostettu kaikkien neljän pienryhmän keskustelut edellä mainittujen kolmen kysymyksen osalta. Kysymysten 2 ja 3 osalta ryhmien vastaukset on yhdistetty, sillä niissä nousi esiin hyvin samanlaisia asioita.

4.1 Mitä sellaista hyvää kunta-kansalaisyhteiskunta -yhteistyössä on jo tällä hetkellä olemassa, jota pitäisi vahvistaa?

Esiin nostettiin, että Suomessa on vahva kansalaisyhteiskunta ja eri toimijoiden ja ihmisten kesken vallitsee pääsääntöisesti luottamus. Ihmiset ovat koulutettuja ja meillä on pitkälti yhteinen kuva arvoista. Suomessa ollaan myös paljon mukana vapaaehtoistoiminnassa. Se mitä pitäisi vahvistaa on se, että edellä mainitut asiat eivät rapaudu.

Olemassa on paljon kuntia, joissa nähdään järjestötyön tuottama lisäarvo ilman, että yhteistyön merkitystä tarvitsee perustella euroina. Osallistujat tunnistivatkin, että kuntien suhtautuminen kolmannen sektorin toimijoihin on muuttunut paljon positiivisemmaksi. Myös ymmärrys vapaaehtoistoiminnan merkityksestä ja vaikuttavuudesta on lisääntynyt.

Hyvänä esimerkkinä onnistuneesta yhteistyöstä pidettiin kuntien myöntämää taloudellista tukea ja järjestöjen käyttöön ilmaiseksi annettuja tiloja. Tilat mahdollistavat kohtaamispaikan monelle

erilaiselle toiminnalle ja toimijalle. Esiin tuotiin, että pienissä maaseutukunnissa kiinteistöt ovat jo nyt pääsääntöisesti kuntalaisten käytettävissä ilmaiseksi. Onnistumisena nostettiin myös erilaiset järjestöjen kanssa tehdyt palvelusopimukset. Tyypillistä on esimerkiksi saada pieni korvaus jostakin talkoisiin perustuvasta työstä (vaikkapa kaukalon jäädyttäminen tms.).

Erilaiset seuraparlamentit ja kylien neuvottelukunnat koettiin myös toimiviksi yhteistyön rakenteiksi. Myös kolmannen sektorin edustus kuntien hyvinvointityöryhmissä ja työryhmissä nähtiin toimivana yhteistyön muotona. Vapaaehtoistoiminnan ja järjestöjen rooli kumppaneina onkin monin paikoin tunnustettu ja luonteva osa erilaisia työryhmiäkin. Esiin nousi, että esimerkiksi kulttuuri- ja liikuntaseuroilla on usein omat yhteiset foorumit. Esiin tuotiin, että tarjolla on jo paljon työvälineitä kumppanuustyön tekemiseen, esimerkiksi Sitran tuottamina.

Myös useissa kunnissa tehdyt yhdistysohjelmat tai vastaavat, joissa sovitaan yhteisiä tavoitteita ja toimenpiteitä tavoitteisiin pääsemiseksi, pidettiin onnistuneena yhteistyön muotona. Järjestöjen kanssa yhdessä laadittua kunnan avustusstrategiaa pidettiin myös hyvänä, samoin kuin hyvinvointistrategioita. Ylipäänsä toimivana pidettiin sitä, kun järjestöt on kutsuttu mukaan suunnittelemaan toimintaa.

Hyvänä pidettiin myös kuntaan valittua järjestöyhteys henkilöä tai elinvoimapäällikköä, joka tekee aktiivisesti yhteistyötä järjestöjen kanssa. Hyväksi yhteistyön muodoksi nähtiin myös se, että kunnan työntekijät antavat omaa osaamistaan ja aikaa järjestöjen käyttöön osallistumalla mm. järjestöjen ohjausryhmien kokouksiin tai vapaaehtois koulutukseen. Hyvänä esimerkkinä nostettiin esiin järjestöjen ottaminen mukaan hyvinvointialue-valmisteluun. Oulusta nostettiin esimerkki toimivasta ja laajasta yhteistyöstä Oulun Löytävän vanhustyön verkostossa, jossa mukana on myös kaupunki ja Kela.

Järjestöjen keskinäisestä organisoitumisesta tuotiin hyvänä esimerkkinä pelastusala, jossa kattojärjestö toimii jo yhteistyössä alueellisten pelastusliittojen kanssa. Toiminta on organisoitunutta ylhäältä alas ja alhaalta ylös.

4.2 Mitä kehitettävää näet yhteistyössä? Minkä pitäisi muuttua?

Pienryhmissä esiin nousseet muutostarpeet olivat hyvin samanlaisia kaikkien tulevaisuusskenaarioiden osalta. Muutostarpeiden nähtiin kohdistuvan sekä kuntaan että kansalaisyhteiskunnan toimijoihin. Muutoksen katsottiin olevan asenteisiin, rakenteisiin, resursointiin ja osaamiseen liittyvää.

Yhteistyön lisäämiselle nähtiin tarve

Keskustelusta nousi esiin vahvasti näkökulma, että yhteistyössä kuntien ja kansalaisyhteiskunnan välillä on edelleen kehittämisen varaa. Yhteistyö voi olla hidasta, juuttuvaa ja liian varovaista. Esiin tuotiin näkemys siitä, että tämän hetkinen tilanne on tuntunut siltä, että meillä on kunta/kaupunki ja kuntalaiset vastakkain, eri puolella aitaa. Vastakkainasettelua korostavasta ajattelusta pitäisi päästä pois.

Kehityskohteena nähtiin aidon yhteistyön, vuoropuhelun ja viestinnän lisääminen niin toiminnoissa kuin esimerkiksi hankehakemuksissa. Esiin tuotiin, että yhteistyötä ja vuorovaikutusta tulisi vahvistaa kunnan sisällä, järjestöjen ja kuntien välillä sekä kunnassa toimivien järjestöjen välillä. Yhteistyön tulisi olla pitkäjänteisempää esim. vuosittaisten rahoitushakujen sijaan. Lisäksi yhteistyöltä toivottiin joustavuutta, toimivuutta ja nopeutta.

Lisäksi todettiin, että järjestöt otetaan mukaan esimerkiksi kuntien ja kuntayhtymien toimintaan ja yhteistyön suunnitteluun. Yhteistoiminnan raamit kuitenkin asetetaan kuntien/kuntayhtymien puolelta, eikä tällaisessa menettelyssä välttämättä päästä aitoon vuoropuheluun.

Monissa kommenteissa nousi myös näkökulma siitä, että yhteistyön tulisi olla yhteisten tavoitteiden toteuttamiseen tähtäävää ja konkreettisella tasolla tapahtuvaa. Monessa kunnassa on tahtoa toimia yhteistyössä, mutta yhteistä tavoitetta tulisi kirkastaa.

Yhteistyön toivottiin olevan enemmänkin yhteiskehittämistä niin, että tunnistetaan tarve/ongelma/toive ja lähdetään miettimään siihen yhdessä ratkaisuja. Ei niin, että joku yksi taho nimeää sen ja muut keksivät keinot. Kehittämisen kohteena olisikin yhteisten tavoitteiden asettaminen ja sen jälkeen yhdessä miettiminen, miten niihin päästään. Kaikkien tulisi tulla kuplista ulos ja rikkoa omia ajatteluaan ja toimintaansa rajoittavia esteitä.

Muutoksen lähtökohtana on oikea asenne

Kumppanuuden rakentumisen keskeisimmäksi edellytykseksi nähtiin eri osapuolten halu ja tahto tehdä aidosti yhteistyötä keskenään. Keskustelussa nousi myös paljon näkemyksiä siitä, että tarvittavaan tahtotilaan voi vaikuttaa arvostuksen puute kansalaistoimijoiden kenttää kohtaan. Luottamuksen ja arvostuksen katsottiin syntyvän, kun osapuolet tuntevat toisensa paremmin, ja tiedetään mitä toisen osapuolen työ sisältää ja vaatii.

Esiin tuotiin, että yhteistyön ja luottamuksen syntymiselle pitää myös antaa aikaa. Kunnan ja yhdistysten yhteispeli tulisi hahmottaa sijoituksena, joka vaikuttaa kunnan elinvoimaisuuteen ja hyvinvointiin. Kansalaistoimijoiden kentällä on esimerkiksi paljon viisautta toimintaympäristöstä ja sen haasteista. Kuntapäätäjien ja virka- ja luottamushenkilöiden tulisikin nähdä vapaaehtoistoimijoiden panos muunakin kuin kivana harrastuksena.

Arvostuksen rakentamista edistäisi näin ollen tiedon lisääminen ja yhteiset jaetut kokemukset sekä välineet, joiden avulla voisi konkreettisesti osoittaa mitä yhdistysten ja neljännen sektorin toiminta tuo yhteiskunnalle. Tavat tunnistaa toisen osapuolen kyvykkyyksiä ja osaamista nähtiin myös keinona edistää kumppanuutta.

Keskeisenä pidettiin, että kunnissa vahvistettaisiin järjestöyön osaamista.

Kansalaisyhteiskunnassa on paljon eri alojen ja alueiden tuntemusta, joilla pohjustetaan hyviä päätöksiä. Tällaisen asiantuntijuuden hyödyntämistä tulisi hyödyntää kunnissa enemmän. Toisen osapuolen osaamisen tunnistaminen helpottaa yhteistyön tekemisen paikkojen löytämistä ja lisää keskinäistä arvostusta.

Esiin tuotiin, että on hienoa, että kunnat ovat enenevässä määrin aktivoituneet vapaaehtoistoiminnan äärelle. Samalla kuitenkin vapaaehtoistoiminnan organisoiminen ja koordinoiminen voi olla heikolla tasolla, eikä vapaaehtoisia arvosteta siinä määrin kuin syytä olisi. Vapaaehtoistoiminta ei voi olla (ainakaan ensikädessä) keino säästää resursseja, vaan sen pyörittäminen vaatii varsinkin alussa paljon aikaa, osaamista ja kouluttautumista.

”Liian usein kuntalainen tai yhdistystoimija kokee edelleen olevansa vaivaksi kunnan työntekijöille, kun jotain asiaa yrittää edistää.”

Myös yhteishengen rakentaminen, hyvän palautteen ja tunnustuksen antaminen sekä toinen toistensa kannustaminen nähtiin yhtenä vahvistettavana kokonaisuutena. Keskustelussa myös tunnistettiin, että on tärkeää antaa painoarvoa sille ilolle, joka toimijoissa syntyy (kunnat ja kansalaisyhteiskunnan toimijat), kun tietää ettei ole yksin eikä tarvitse itse osata kaikkea.

Rakenteilla turvataan yhteistyön jatkuvuus

Kaikissa ryhmissä todettiin, että skenaarioiden toteutuminen edellyttää kumppanuutta tukevien rakenteiden luomista. Sujuvamman vuoropuhelun ja eri osapuolten tutustumisen edellytyksenä on säännöllinen yhteistyö/yhteen tuleminen. Yhteistyötä syntyy, kun on paikkoja ja tilanteita kohdata ja tehdä yhdessä. Keskustelemaan tulisi aina kutsua työntekijäsektori, kuntalaiset, vapaaehtoiset toimijat ja järjestökenttä. Myös järjestöjen vapaaehtoisten tulisi ymmärtää osallistua kunnan koolle

kutsumiin keskustelutilaisuuksiin ja tapaamisiin. Valitettavasti vapaaehtoiset eivät välttämättä näe, että joku asia koskee juuri heitä.

Toimivina rakenteina mainittiin yhdistysyhdyshenkilö kunnassa, säännölliset yhdistystapaamiset, keskustelufooromit, ja yhdistysohjelma tai vastaava. Esiin tuotiin, että kunnissa on olemassa jonkin verran erilaisia yhteistyöfoorumeja, mutta ne eivät kaikki todellisuudessa toimi käytännön tasolla. Esiin tuotiin myös, että joillakin alueilla on jo hyvä ja toimiva keskusteluyhteys kunnan ja kansalaisyhteiskunnan välillä, mutta se voi olla hyvin henkilöitynyttä. Tällöin yhteistyö perustuu johonkin yhdessä vuosia sitten keskusteltuun, ja henkilövaihdokset voivat vaikuttaa merkittävästi yhteistyön jatkuvuuteen. Lisäksi tuotiin esiin, että kylä- ja muu aluetoiminta perustuu usein hankkeisiin pitkäjänteisen yhteistyön sijasta.

Kehittämiskohteena nähtiinkin yhdistysten ja kunnan vuoropuhelun ja säännöllisten tapaamisten lisääminen. Tärkeänä pidettiin yhteistyötä tukevien rakenteiden vahvistamista ja yhteistyön pelisääntöjä, jotka eivät olisi riippuvaisia henkilöistä. Kuntien ohjaaviin asiakirjoihin toivottiin tuotavaksi näkyviin tavoite järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan edistämisestä ja niiden roolista kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjänä sekä resursointi tavoitteiden toteuttamiselle. Lisäksi esitettiin ajatus, että kunnan päätöksentekoon voisi lisätä pohdinnan, miten erilaiset päätökset vaikuttavat järjestötoimijoihin.

Esiin myös tuotiin näkemyksiä, joiden mukaan pysyvät rakenteet tulisi turvata lain tasolla. Kansalaistoiminta pitäisi kirjata kuntalakiin ja kunnilla pitäisi olla riittävät resurssit (varsinkin rahaa) toiminnan pyörittämiseen

"Kun on resurssia ja velvoite, niin silloin usein toimintatapakin muuttuu."

Lisäksi nähtiin, että yhteistyörakenteiden tulisi muuttua notkeammiksi ja kevyemmiksi. Esiin tuotiin myös kehityskohteita rahoitusrakenteiden osalta. Rahoitusrakenteet tulisi ajatella uusiksi mahdollistamaan aitojen kumppanuuksien rakentamisen. Nykyiset rahoitustavat rajoittavat siilo- ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä. Rahoituksissa tulisi olla myös vapautta yhdistää eri hallinnonalojen vapaaehtoistoimintaa (vs. nykyinen "tarkkarajaistuva" kohderyhmä ajattelu).

[Järjestöyhteyshenkilön merkitys ja kunta tiiviimmin mukaan kansalaisyhteiskunnan toimintaan](#)

Keskustelussa nousi vahvasti esiin, että toimivan yhteistyön kehittäminen vaatii resursseja kunnan puolelta. Toiveena olikin, että kunnalla olisi palkattu henkilö ja riittävät resurssit yhteistyön ylläpitämiseen ja kehittämiseen kansalaisyhteiskunnan kanssa. Kansalaisyhteiskunnan verkostoihin tulisi saada tiiviimmin mukaan kuntien/kaupunkien esimiesasemassa/päätävässä asemassa olevia ihmisiä, jotta tieto heiltä kulkisi paremmin eteenpäin kuntaorganisaatioon.

Järjestöyhteyshenkilön rooli kunnassa nähtiin keskeiseksi. Esiin nostettiin toimijan kokemus siitä, että tällä hetkellä on todella vaikea edes saada selville, keneen kunnassa pitäisi ottaa yhteyttä tiettyyn asiaan vaikuttamiseksi. Tämä haaste korostuu etenkin isommissa kunnissa.

[Yhteistyöstä saatuja hyötyjä tulisi tehdä näkyväksi](#)

Yhtenä keskeisenä konkreettisena yhteistyön edistämisen keinona nähtiin se, että yhteistyöstä, ja vapaaehtoistoiminnan tukemisesta saatavat hyödyt tehdään näkyväksi. Järjestöyöstä saadaan iso hyöty suhteellisen pienelläkin panoksella. Osataanko tämä kunnan päätöksissä huomioon? Esiin nostettiin, että kuntien ajatteluun tulisikin juurruttaa oivallus siitä, kuinka suuri hyöty kuntalaisten omaehtoisen toiminnan tukemisesta seuraa kuntataloudelle.

Kunnissa olisi myös tärkeää tunnistaa, millä kunnan sektoreilla olisi tarve tiiviimmälle yhteistyölle kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa. Tärkeää olisi tehdä näkyväksi hyviä kokemuksia kunnan eri sektorien toimivista kumppanuuksista ja niissä syntyneistä hyödyistä. Levittämällä tätä tietoa kunnan sisällä voitaisiin myös vahvistaa niiden sektoreiden kumppanuuksia, joissa yhteistyö ei olisi vielä niin vakiintunutta. Keskustelu ja yhteistyö myös sivuttaissuunnassa kuntaorganisaation

eri tasoilla nähtiin yhtenä kehittämiskohteena, jotta yhteistyö toteutuisi yhdenvertaisesti kaikilla tasoilla ja kaikilla kunnan sektoreilla.

Kunnan tilojen käyttö

Konkreettisena yhteistyön muotona pidettiin järjestöjen käyttöön maksutta annettavia tiloja ja kokoontumispaikkoja. Jotkut kunnat tarjoavat tiloja maksutta käyttöön, mutta useimmat pyytävät suuria maksuja. Ilmainen käyttö tulisivin laajentaa kaikkiin Suomen kuntiin vahvistamaan asukkaiden ja toimijoiden roolia. Isoissa kunnissa pitäisi olla kokoontumispaikkoja eri taajamissa ja siellä yhteistyötä yhdistysten kesken.

Keskeisenä nähtiin, että käytettävissä olevien tilojen sähköiset järjestelmät tulisi tehdä toimiviksi (tilavaraukset, avain/kulunhallinta). Lisäksi nähtiin, että asia voitaisiin tuoda esiin hyvinvointisuunnitelmassa (hyte-kertoimet), joka tulisi tehdä yhdessä päättäjät, virkahenkilöiden, järjestöjen ja kuntalaisten yhteistyönä. Tavoitteeseen pääsemistä voisi auttaa myös kuntatalouden tarkastelu laajempien hyvinvointi- ja terveysvaikutusten näkökulmasta.

Esiin tuotiin havainto siitä, että tilat ovat kustannuserä omistajalle ja näin ollen tulevaisuudessa tulisivin löytää uudenlaisia keinoja kiinteistöjen ylläpitoon, kuten uudenlaisia rahoitusmalleja.

Tiedotuksella tärkeä rooli yhteistyössä

Tiedotuksen rooli nähtiin tärkeäksi, sillä kuntalaisten täytyy tietää mitä eri alueilla ja eri yhdistyksissä tapahtuu. Kunta voi auttaa tässäkin. Esiin nousi huomio siitä, että nykyisin paikallislehdilläkin on aika kiireistä eikä sieltä ehditä mukaan yhdistysten kokouksiin niin kuin ennen. Viestinnällä ja tiedonkululla ehkäistään myös se, että monet toimijat ja kuntakin tekevät päällekkäistä työtä.

Muita esiin nousseita toimivia yhteistyön malleja

Vahvistettavana mallina pidettiin myös Helsingin kaupungin ja Diakonissalaitoksen yhteistyössä kehittämän vapaaehtoistoiminnan keskusten (Kanssala -tyyppinen toiminta) lisäämistä ja fyysisten tilojen perustamista tällaiselle toiminnalle. Myös erilaisten toimivien vapaaehtoistoimintaa/yhteisöllisyyttä edistävien mallien, kuten naapuriaputoiminnan ja omakotitalkkareiden käyttöönoton lisäämistä kunnissa pidettiin hyvänä. Myös kaikenlaiset jalkautumiset kuntalaisten pariin kuntakierrosten muodossa eri kyliin ja kaupunginosiin nähtiin yhteistyötä edistävänä. Osallistumista tukevien järjestelmien tulisi olla helppokäyttöisiä.

Kuntalaisten omaehtoisen toiminnan tukeminen ja osallistumismahdollisuuksien monipuolistaminen

Keskustelussa nostettiin myös näkökulma kuntalaisten omaehtoisen toiminnan tukemisesta järjestöyhteistyön rinnalla. Kehittämiskohteena nähtiin esimerkiksi alueellisten toimintaryhmien näkeminen yhtä arvokkaana kuntalaisten hyvinvoinnin vahvistajana, kuin rekisteröidyt yhdistykset (rahoitus/avustukset, tilajaot, asiakasraadit, työpajoihin osallistuminen jne.) Kommenteissa tuli esiin näkemys, että olisi hienoa saada tavallisia tallaajia mukaan verkostoon pitämään jalat maassa ja muistuttamassa mitä ja ketä varten asioita kehitetään. Myös aloitetoiminnan kehittämistä ja nopeuttamista pidettiin tärkeänä.

Lisäksi tuotiin esiin, että kuntalaisella pitäisi olla helppoja tapoja päästä vaikuttamaan. Viranhaltijoiden tulisivin aktiivisesti pohtia vastausta kysymykseen: miten voin palvella kuntalaisia/toimijoita ja lisätä osallisuutta/kuulluksi tulemisen mahdollisuuksia. Esiin tuotiin myös havainto monikulttuurisuuden näkökulmasta; "suomalaisuus" tulisi määritellä uudelleen ja ajattelussa pitäisi pystyä katsomaan tulevaisuuteen. Erilaiset nimetyt toimikunnat eivät välttämättä kiinnosta, vaikka nimessä olisi esim. sana lähidemokratia. Ihmiset haluavat enemmän "pop up" tyyppistä toimintaa, eivät niinkään työpajoja tai keskusteluja. Hyviä tapoja voisivat olla esim. sovellusten kautta ideoiden heittäminen ja äänestämisen. Lisäksi nähtiin tärkeänä, että palkkatyöntekijöiden sijaan yhteistyöprojekteihin tulisi tulevaisuudessa yhä vahvemmin ja näkyvämmiin mukaan vapaaehtoisia vastuunkantajia ja kuntalaisia. Kommenteissa huomautettiin,

että tämäkin työpajatilaisuus on osallistujalistan perusteella varsin työntekijä- ja organisaatiokeskeinen. Kokemusasiantuntijuus tulisi ottaa mukaan kunnan palvelujen kehittämiseen ja rinnalle hoitotilanteisiin.

Järjestöjen keskinäistä yhteistyötä tulisi kehittää

Keskustelussa nousi esiin myös näkökulma tarpeesta kehittää järjestöjen keskinäistä yhteistyötä. Tärkeänä nähtiin, että järjestöt verkostoituvat ja järjestäytyvät keskenään. Näin järjestöjen osaaminen, vahvuudet ja niiden tarjoamat palvelut osattaisiin sanoittaa selkeästi julkishallinnon suuntaan. Esiin tuotiin, että oman toiminnan vaikuttavuuden esiintuonti on omanlaistansa puhunutta, ja sitä voisi tehdä osa järjestöistä kaikkien alueen järjestöjen puolesta. Tiiviimmän yhteistyön nähtiin auttavan myös siinä, että kolmas sektori voisi osoittaa arvonsa paremmin päättäjille (vaikuttavuuden esiin tuominen).

Esiin tuotiin, että nykyisin järjestöt tekevät keskenään liian vähän yhteistyötä. Jos järjestöt yhdistäisivät voimansa, saataisiin lisää vaikuttavuutta. Yhteistyöhön toivottiin myös monimuotoisuutta, niin että eri ryhmät toimisivat yhdessä. Nykyään eri yhdistykset "kilpailevat" niin vapaaehtoisista (ihmisten ajasta) kuin jäsenistä (jäsenmaksutulot).

Yksittäisten järjestöjen rakenteiden katsottiin myös kaipaavan muutosta siihen suuntaan, että vapaaehtoinen voisi joustavasti toimia haluamansa asian eteen, oli edustamansa taho ns. "mikä tahansa". Lisäksi nostettiin esiin, että yhdistystoimijat voisivat miettiä tarkemmin strategiaa asioiden parantamiseen ja liittoutua välillä virkamiesten ja välillä kunnanvaltuuston ja muiden luottamushenkilöiden kanssa tämän strategian edistämiseksi.

Kunnan rooli nähtiin tärkeänä myös järjestökentän sisäisen yhteistyön edistämisen kannalta. Erityisesti pienet yhdistykset tarvitsevat tuekseen koordinoivan tahon. Toivottavana tulevaisuudenkuvana nähtiin sujuva yhteistyö yhdistysten kesken ja kentän yhteiset hankkeet kunnan kanssa.

Lisäksi tarvitaan uusia toimintatapoja ja kokeiluja

Konkreettisenä keinona edistää tavoitetta nähtiin sekä kunnan virkahenkilöstön että järjestöjen vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen. Keskeistä on luoda yhdessä tekemisen kulttuuri kuntiin. Tärkeänä myös pidettiin, että osapuolilla olisi enemmän uskallusta, ja yhdessä voitaisiin sietää virheitä ja epätäydellistä lopputulosta. Tarvitaan lisää luovaa ajattelua ja rohkeita kokeiluja!

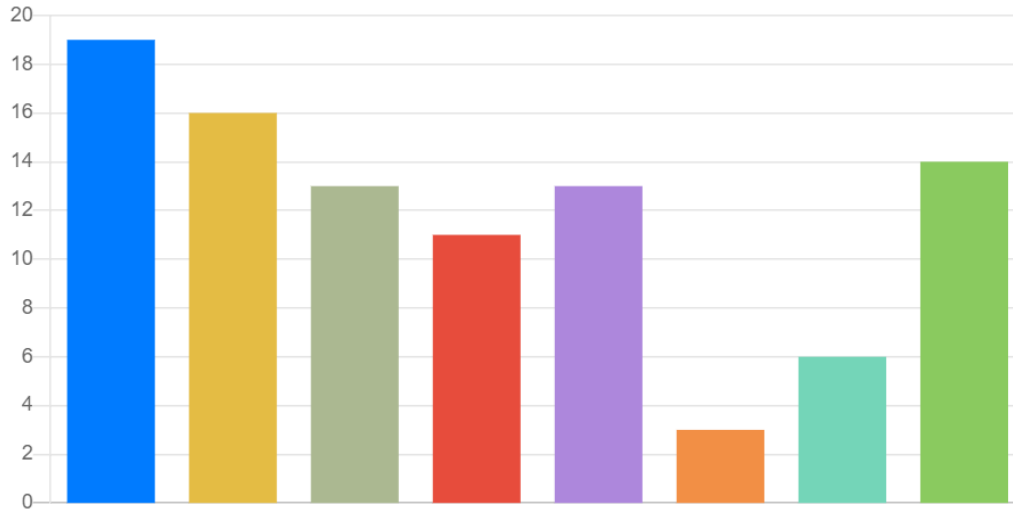
Tärkeää olisi myös kehittää uusia tapoja kuulla myös niitä, jotka eivät osallistu tai tunne kuuluvansa joukkoon tai toimivat tunnistettujen joukkojen ulkopuolella. Lisäksi täytyy myös muistaa, että kaikki asukkaat tai yhdistykset eivät ole yksimielisiä asioista. Teknologian tulisi tukea osallistumista ja sen tulisi olla helppokäyttöistä.

5 Äänestys kuntapilottien tärkeimmistä sisällöistä

Työpajan lopussa järjestettiin äänestys siitä, mitä Vapaa!-Fri! – hankkeiden puitteissa toteutettavien kuntapilottien tulisi pitää sisällään, jotta niistä saataisiin paras hyöty irti. Alla on kuvattu äänestyksen tulokset sekä aikaisemmin 17.6.2021 kuntien edustajille suunnatussa työpajassa samasta kyselystä saadut tulokset. Molemmissa äänestyksissä eniten pisteitä saivat konkreettisten mallien ja ideoiden välittäminen kunnille kunta-kansalaisyhteiskunta –yhteistyön kehittämiseksi sekä keinot tunnistaa erilaisia yhteistyön paikkoja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa.

Kuvio 1. Äänestystulokset järjestöjen näkökulmaa esiin tuovassa työpajassa.

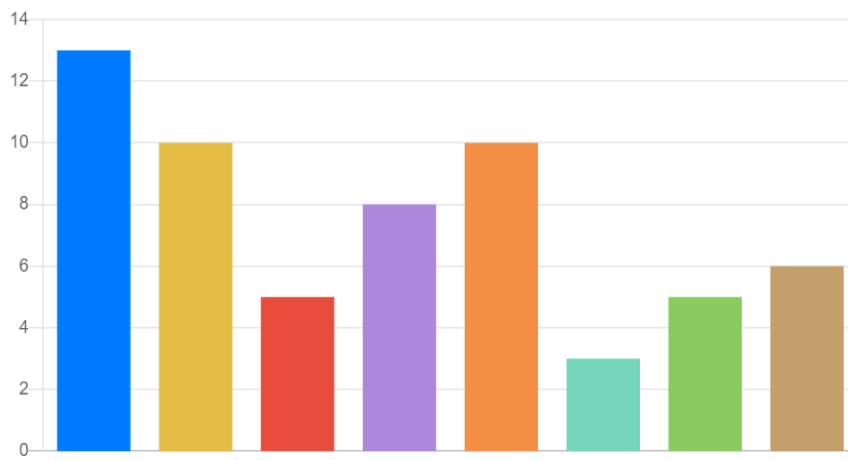
Mitä kuntapilottien pitäisi mielestäsi pitää sisällään, jotta niistä saataisiin paras hyöty irti?

- (19) Konkreettisia malleja ja ideoita kunnille kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön toteuttamiseksi
- (16) Keinoja tunnistaa erilaisia yhteistyön paikkoja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa
- (13) Kunnan omien rakenteiden läpikäymisen - missä kansalaisyhteiskunnan näkökulmaa voitaisiin vahvistaa
- (11) Kunnan sisäisen prosessin pilotin aikana eri kunnan sektorien saamiseksi mukaan kehittämistyöhön
- (13) Tietoa vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallisesta merkityksestä kehittämistyön tueksi
- (3) Säännöllistä sparrausta hankkeen taustaverkoston kanssa kehittämistyön edetessä

Kuvio 2. Äänestystulokset kuntien edustajille suunnatussa työpajassa 17.6.2021.

Mitä kuntapilottien pitäisi mielestäsi pitää sisällään, jotta niistä saataisiin paras hyöty irti?

- (13) Konkreettisia malleja ja ideoita kunnille kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön toteuttamiseksi
- (10) Keinoja tunnistaa erilaisia yhteistyön paikkoja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa
- (5) Tietoa vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallisesta merkityksestä kehittämistyön tueksi
- (8) Kunnan sisäisen prosessin pilotin aikana eri kunnan sektorien saamiseksi mukaan kehittämistyöhön
- (10) Kunnan omien rakenteiden läpikäymisen - missä kansalaisyhteiskunnan näkökulmaa voitaisiin vavistaa
- (3) Dialogisen valmisteluprosessin kunnan ja kansalaisyhteiskunnan välillä esim. pelillisen lähestymistavan kautta
- (5) Säännöllistä sparrausta hankkeen taustaverkoston kanssa kehittämistyön edetessä
- (6) Tilaisuudet pilottikunnista muodostuvan vertaistukiverkoston kesken ja yhteisen ajatustenvaihdon